

Evaluatie sleutelprojecten

Marjolein Spaans (TU Delft, OTB)

Ries van der Wouden (Bureau Stedelijke Planning)

Ruimteconferentie, 3 november 2009 Rotterdam

Onderwerpen

- Aanleiding onderzoek
- Aanpak onderzoek
- Sleutelprojecten
- Evaluatie
- Conclusies

Aanleiding onderzoek

- Zijn sleutelprojecten een effectief en doelmatig instrument voor toekomstig beleid van het Rijk in het kader van de Structuurvisie Randstad 2040?
- Evt. opstarten voor verkenning nieuwe sleutelprojecten in kader van Randstad 2040
- Evaluatie eerste en tweede generatie sleutelprojecten

Aanpak onderzoek

- Evaluatie gericht op effect beleid rijksoverheid, geen volledige projectevaluatie
- Vergelijkende methode: 14 sleutelprojecten en 7 referentieprojecten
- Gekozen voor een groepsgewijze vergelijking
- Advies gericht op nadere verkenning toekomstige sleutelprojecten

Overzicht projecten

Eerste generatie sleutelprojecten:

1. Brabantse Poort (Nijmegen)
2. Centraal Stadsgebied Amersfoort
3. Céramique (Maastricht)
4. Corridor Eindhoven-Veldhoven-Welschap
5. Kop van Zuid (Rotterdam)
6. Nieuw Centrum Den Haag
7. Oostelijk Havengebied (Amsterdam)
8. Stationsgebied Noordwest (Groningen)

Eerste generatie referentieprojecten

1. Kanaaloevers (Apeldoorn)
2. Laakhavens (Den Haag)
3. Paleiskwartier (Den Bosch)
4. IJ-oevers (Amsterdam)

Tweede generatie sleutelprojecten / Nieuwe sleutelprojecten:

1. Arnhem Centraal
2. Den Haag Nieuw Centraal
3. Rotterdam Centraal
4. Breda Stationskwartier
5. Utrecht Centraal
6. Amsterdam Zuidas

Tweede generatie referentieprojecten

1. ArenAPoort (Amsterdam)
2. Leiden Centraal
3. Spoorzone Tilburg

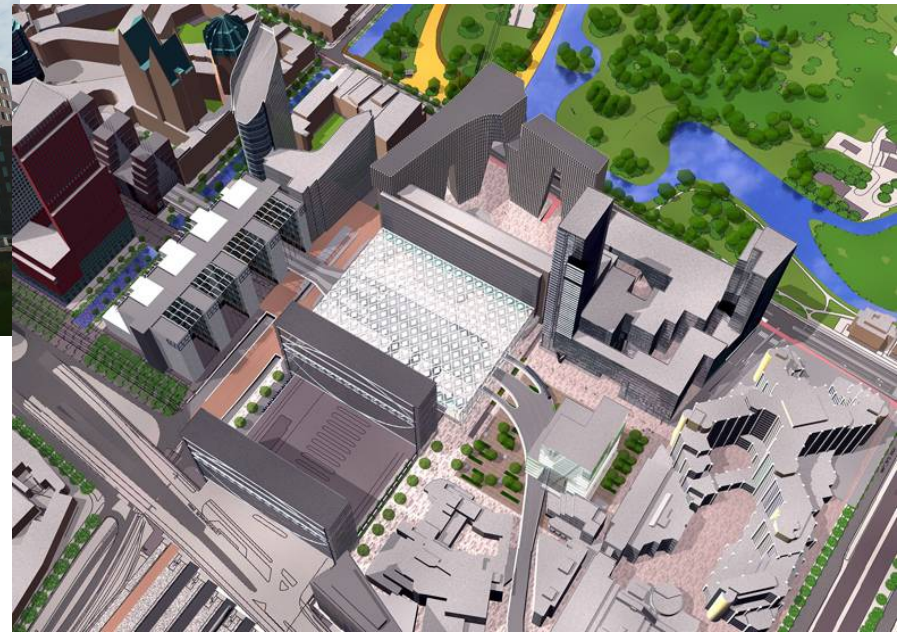
Onderzochte effecten

- Maatschappelijke en economische effecten
  - gerealiseerd programma, werkgelegenheid, bedrijvigheid, vastgoedwaarden woningen en kantoren, mobiliteit en ruimtelijke kwaliteit
- Doelmatigheid
  - vanwege ontbrekende data gewijzigd in een evaluatie financieel instrumentarium, o.a. beleidsconcurrentie
- Bestuurlijke effecten
  - integrale planvorming en uitvoering, snelheid besluitvorming, betrokkenheid private partijen, bestuurlijke drukte

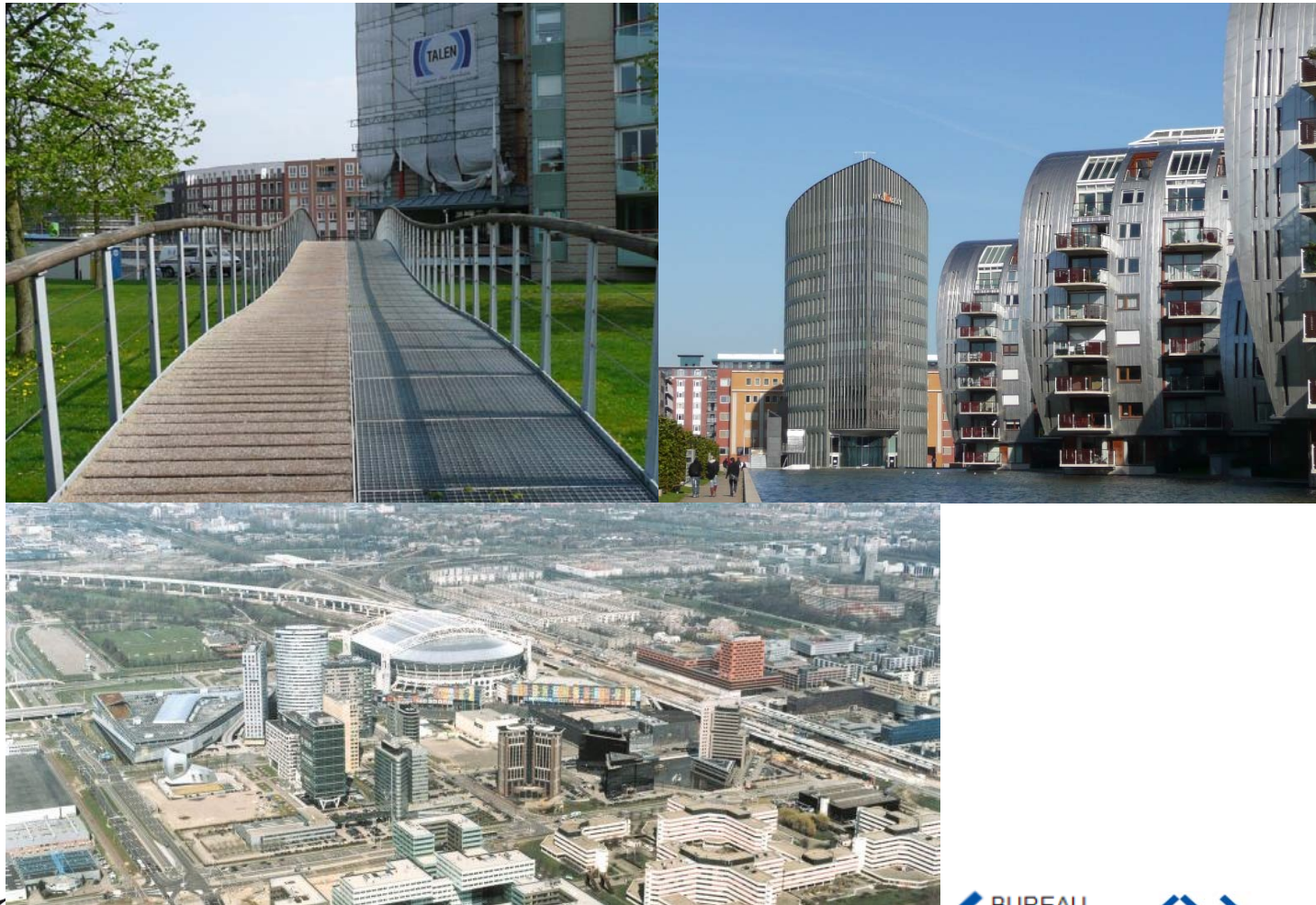
Sleutelprojecten: eerste generatie

Sleutelprojecten: tweede generatie

Sleutelprojecten: referentieprojecten

Sleutelprojecten

- Eerste generatie:
  - Voortgekomen uit Vno en Vinex, vanaf eind jaren tachtig
  - Versterking concurrentiepositie steden
  - Vooral binnenstedelijke herontwikkeling
- Tweede generatie:
  - Vanaf eind jaren negentig
  - Hoogwaardige openbaarvervoerterminals, aanhechting aan stad, concurrentiepositie steden
  - HST-stations

Ontwikkeling transactiepreizen koopwoningen 1996-2006

	project (%)	gecorrigeerd voor regionale ontwikkeling *		
	1996-2006	1996-2001	2001-2006	1996-2006
Brabantse Poort (Nijmegen)	107	2	-2	0
Centraal Stadsgebied Amersfoort	94	5	-9	-4
Céramique (Maastricht)	147	21	23	48
Corridor Welschap (Eindhoven)	116	9	-8	0
Kop van Zuid (Rotterdam)	105	7	-4	3
Nieuw Centrum Den Haag	173	14	16	32
Oostelijk Havengebied (A'dam)	193	37	3	41
Stationsgebied NW (Groningen)	175	4	13	18
eerste-generatie-sleutelprojecten	139	12	4	17
Kanaaloevers (Apeldoorn)	113	-3	-2	-5
Laakhavens (Den Haag)	152	14	7	22
Paleiskwartier (Den Bosch)	125	3	3	7
IJ-Oevers (Amsterdam)	126	14	-4	9
eerste-generatie-referentieproj.	129	7	1	8
Arnhem Centraal	74	-8	-7	-15
Den Haag Centraal	177	10	22	34
Rotterdam Centraal	170	5	30	36
Spoorzone Breda	105	1	-2	-1
Utrecht Centraal	114	6	0	6
Zuidas (Amsterdam)	130	12	-1	11
tweede-generatie-sleutelprojecten	124	4	7	12
ArenAPoort (Amsterdam)	63	-1	-21	-21
Leiden Centraal	139	12	5	18
Spoorzone Tilburg	158	7	11	19
tweede-generatie-referentieproj.	122	6	-1	5

* Er is als volgt gecorrigeerd: (groefactor project gedeeld door groefactor regio) min 1.

Ontwikkeling verhuurprijzen kantoren 1991-2006

	project (%) 1991-2006	gecorrigeerd voor regionale ontwikkeling a)			
		1991-1996	1996-2001	2001-2006	1991-2006
Brabantse Poort (Nijmegen)	30	7	-17	-7	-16
Centraal Stadsgebied Amersfoort b)	28	-12	-4	8	-9
Céramique (Maastricht)	26	-19	1	-5	-22
Corridor Welschap (Eindhoven)	34	-3	1	-3	-5
Kop van Zuid (Rotterdam)	64	13	-20	22	10
Nieuw Centrum Den Haag	34	2	-4	-3	-5
Oostelijk Havengebied (A'dam) c)			-14	-8	
Stationsgebied NW (Groningen)	89	24	3	2	31
eerste-generatie-sleutelprojecten	41	2	-7	1	-2
Kanaaloevers (Apeldoorn)	42	1	-7	-2	-8
Laakhavens (Den Haag)	63	-1	32	-11	16
Paleiskwartier (Den Bosch)	89	22	-3	9	28
IJ-Oevers (Amsterdam)	32	-27	34	-17	-19
eerste-gen.-referentieprojecten	56	-1	14	-5	4
Arnhem Centraal	6	-26	-2	-7	-32
Den Haag Centraal	64	4	2	10	17
Rotterdam Centraal	50	3	4	-5	1
Stationskwartier Breda	49	6	-14	11	2
Utrecht Centraal	24	-12	3	-4	-12
Zuidas (Amsterdam)	88	5	10	0	15
tweede-generatie-sleutelprojecten	47	-3	1	1	-1
ArenAPoort (Amsterdam)	54	0	-5	-1	-6
Leiden Centraal	78	21	0	-10	9
Spoorzone Tilburg	61	2	13	-6	8
tweede-gen.-referentieprojecten	64	7	3	-6	4

a) Er is als volgt gecorrigeerd: (groefactor project gedeeld door groefactor regio) min 1.

b) Gegevens voor 1993 i.p.v. 1991 gebruikt i.v.m. beschikbaarheid data.

c) Geen gegevens van v or 1998 beschikbaar; gegevens voor 1998 i.p.v. 1996 gebruikt.

Resultaten ontwikkeling vastgoedwaarden

- Koopwoningen: waardeontwikkeling in sleutelprojecten hoger in referentieprojecten
- Kantoren: weinig verschil tussen sleutelprojecten en referentieprojecten
- Sleutelprojectenaanpak komt op dit punt vooral tot uiting in waardeontwikkeling van koopwoningen en niet zozeer in die van kantoren

Meerwaarde en negatieve effecten

indicator	operationalisatie	Eerste generatie	Tweede generatie
Bouwprogramma	<i>Dichtheid toegevoegd bouwprogramma</i>	+	+
Bedrijvigheid			(+)
Vastgoedwaarden	<i>Woningen</i>	+	+
	<i>Toename verplaatsingen</i>	+	-
Ruimtelijke kwaliteit	<i>Plananalyse</i>	+	+
Beleidsconcurrentie			(-)
Integrale planvorming en uitvoering	<i>Uitbreiding programma of investeringen</i>	+	+
Snelheid/versnelling	<i>Procedures</i>	+	
Bestuurlijke drukte		(-)	(-)

Conclusies evaluatie

- Aanpak sleutelprojecten had op een aantal punten meerwaarde, op andere punten geen effect, op enkele punten negatieve neveneffecten.
- Op grond daarvan kan een verkenning naar toekomstige sleutelprojecten onder voorwaarden zinvol zijn. De voorwaarden uit het evaluatieonderzoek zijn verwoord in zeven aanbevelingen.